

JÜRGEN UDOLPH (170–91) a katolikus Salzburgból 18. században elűzött protestáns hívők nevét követi nyomon. Zömük elfogadta I. Frigyes Vilmos ajánlatát, és kedvezmények, privilégiumok fejében Kelet-Poroszországban telepedett le. (Megjegyzendő, hogy az 1731–1732-es, főleg Németalföldre és Poroszországba irányuló kivándorlási hullám után 1734-ben egy magyarországi célú hullám következett; l. UDOLPH mellékelt térképét). A kelet-poroszországi népesség a II. világháború alkonyán a szovjet csapatok elől újra menekülni kényszerült. A családok történetét UDOLPH digitális adattárak és térképezés segítségével igyekszik felmérni. Példáiban a család- és névkutatásban jellemző változatokkal találkozunk, valamint a telefonkönyv és egyéb genealógiai adatbankok alkalmazására, térképi ábrázolásának hasznosságára kapunk példát.

WALTER WENZEL (192–212) szláv eredetű, 'fogadós' jelentésű családnevekről írt tanulmányt. E nevek (*Kret(z)schmar/-er*) a szláv **kъrčьma* + *-ar* 'fogadó + -s' (vö. cs. *krčmář*, de disszimilációval fszb. *kočmar*, l. *kaczmarz*) és a magyar *kocsmáros* kognátumai. A szláv eredetű ném. *Kretscham* 'fogadó, kocsmá', *Kretschmar* 'fogadós, kocsmáros' nemcsak a szorb vidéken (ahonnan eredeztetni szokták), hanem egész Szászországban és még azon túl is használatos. A szó hely- és foglalkozásnévként a 14. századtól adatolt, probléma viszont, hogy a környék szláv eredetű helyneveiben egyébként nem fordul elő német *-re-* a szorb *-or-* helyén. A szerző ezért megkérdőjelezi a szorb etimológiát, és az (ó)csehből eredezteti a szót. Eredeti jelentése, mint bemutatja, 'kiemelt jogkörű, piactartási és adminisztrációs funkciókat is ellátó fogadó' volt. A továbbiakban részletes gazdaság-, kultúr- és jogtörténeti fejtegetésekkel igazolja állítását. Következtetése szerint a szó nem a népnyelvben terjedt, hanem egy politikai-gazdasági hatalom (a Přemysl- vagy a Luxemburg-ház) adminisztratív terminológiájának volt része. (Ennek fényében nem lehet véletlen, hogy mind a *kocsmáros*, mind a *kocsmá* első magyar adata első cseh vonatkozású királyunk, Luxemburgi Zsigmond idejéből származik; vö. TESz.) A *kocsmá* kiemelt adminisztratív-gazdasági funkciói révén adott kocsmárosi magas státusz egyben erős motiváció is volt a *Kretschmar* név felvételéhez, illetve megtartásához, ami mai széleskörű elterjedtségét is magyarázza.

SZELP SZABOLCS

**STUDIA ANTHROPONYMICA SCANDINAVICA 28. (2010)
TIDSKRIFT FÖR NORDISK PERSONNAMNFORSKNING**

**Szerkesztők: EVA BRYLLA – LENA PETERSON
Swedish Science Press, Uppsala. 178 lap**

1. A skandináv személynévkutatás folyóirata 2010-ben hét tanulmányt, egy beszámolót és hat recenziót tartalmaz. A két svéd, három norvég és két dán nyelvű tanulmány mindegyikét rövid angol nyelvű absztrakt előzi meg, és hosszabb angol tartalmi összefoglaló követi.

2. Tanulmányok. – A hosszabb szócikkek sorát három névtörténeti tanulmány nyitja. MAGNUS KÄLSTRÖM két viking kori rúnafeliratról ismert személynév újraértelmezését kísérli meg (5–26). A *Brusun* név szakirodalomban elfogadott interpretációja 'Pōra fia'. A *Pōra* női név helyett a kutató egy mitológiai férfinévet, a *Prór*-t javasolja. A máskülönben dokumentálatlan *Ögnar*-ként azonosított *aunhar* névnek KÄLSTRÖM új olvasatot (*tulha* vagy *tulhar*) javasol, és az újnordvég *dolga* 'lustának lenni' szóból eredezteti.

KARIN FJELHAMMER SEIM is egy rúnafeliratban szereplő személynév felülvizsgálatát szorgalmazza (27–39). A felirat vizsgált részét a korábban 'Véleifr FrøybjCrnsson írta ezt' jelentéssel interpretálták, rossz helyesírást feltételezve, és figyelmen kívül hagyva egyes jelek több rúnából álló ligatúráként való értelmezésének lehetőségét. A szerző, vitatva az előbbi és szorgalmazva az utóbbi, újnordvég dialektusokra és svéd forrásokra hivatkozva az 'Óleifr/Ólafr FarbjCrn illesztette össze' értelmezést tartja helyénvalónak.

LENNART RYMAN tanulmánya két középkori női ragadványnévre koncentrál (41–55). Az önállóan, más névelem nélkül használt *Brattingsborgh* és *Frøghdenborgh* nevek a szerző szerint minden bizonnyal a társadalom perifériáján élő, talán prostituált nők ragadványnevei voltak. Mindkettőt magasabb társadalmi réteget idéző irodalmi-mitológiai utalásnak tekinti, és ironikus hatást tulajdonít nekik.

Hiánypótlónak tekinthető MARTIN HAMANN-nak az utónevek ritmikai szerkezetét feltáró kutatása (57–85). Az 1650 és 1980 közötti korpusz vizsgálata alapján a háromtagú dán férfi és női utónevek ritmikai felépítése következetes eltérést mutat: az előbbiek trochaikus, az utóbbiak daktilikus lejtésűek. A női nevek daktilikus lejtése olyannyira tendenciózusnak tekinthető, hogy a szerző felteszi, hogy az a dán kultúrában mélyen összekapcsolódott a női név fogalmával és általában véve a nőiességgel.

OLA STEMCHAUG tanulmánya (87–105) a tulajdonnevek fordításának problémakörében merül el egy konkrét példa vizsgálatán keresztül. A svéd „Min docka Maja” [Az én babám, Maja] című könyv nordvég kiadásában a *Maja* név helyett *Mari* szerepel. A *Maria*, *Mari*, *Marie*, *Mari*, *Maja* nevek nordvégiai megítélését vizsgáló 2009-es kutatás azt mutatja, hogy a *Maja* jóval provinciálisabb, míg a *Mari* változat kifejezetten elfogadott, népszerű, számos pozitív konnotációval rendelkezik. Ezt használta ki a túlzott nyelvi beavatkozással vádolt kiadó. Nem szól azonban a tanulmány a *Maja* név svédországi megítéléséről és konnotációiról, így nem tudjuk, hogy a név cseréje eltávolította, vagy közelebb vitte-e a fordítást az eredeti műhöz.

GEIRR WIGGEN a tulajdonnév-alkotás egy különleges módját, a nevek (palindromszerű) megfordítását elemzi (107–30). A vizsgált korpusz nevei a 19. századból és a 20. század első évtizedeiből származnak, noha ez a névalkotási mód napjainkban is produktív. Vannak köztük családnév megfordításával keletkezett család- és utónevek (*Nilsson* > *Nosslin*), utónévből született családnévek, családnévből származó helynevek, és feltehető, hogy léteznek helynév kifordításával létrejött családnévek is. A tanulmány a névgenerálás ilyen módját az emberi játékosságra és szociolingvisztikai okokra vezeti vissza.

A feröeri ANFINNUR JOHANSEN hazájának névadási törvényeit és annak változásait ismerteti (131–50), kiemelt figyelmet szentelve a családtag utáni névöröklés szabályozásának. Emiatt a Feröer-szigeteken gyakorivá vált, hogy a személy hivatalos utóneve és a környezete által elfogadott és használt utóneve különbözik egymástól.

A tanulmányok sorát a folyóirat egyik szerkesztője, EVA BRYLLA rövid svéd névjogi ismertetése zárja (151–54). Az írás a svéd legfelsőbb bíróság egy meglepő döntésének

apropóján íródott, mely engedélyezte egy felnőtt férfi számára a *Madeleine* női név második utónévként való felvételét.

3. Recenziók. – A rovat főként a skandináv névtani szakirodalomra koncentrált, egyedüli kivételt képez a német ROSA és VOLKER KOHLEIM „Die wunderbare Welt der Namen” című népszerűsítő kötetének bemutatása. A skandináv névtani irodalom újabb terméséből ismerteti a folyóirat EVA BRYLLA skandináv vezetéknévekről írott monográfiáját és COLETTE VAN LUIK „Stora boken om namn” című keresztnévkönyvét. Ezt követi a „Név és kulturális kapcsolat” szimpózium és a 14. skandináv névtani konferencia előadásait összefoglaló konferenciakötetek bemutatása. A folyóirat zárásaként BO J. THEUTENBERG családnév-történeti vonatkozású kötetének értékelését olvashatjuk.

KEPES JÚLIA

NAMN OCH BYGD 98. (2010)
TIDSKRIFT FÖR NORDISK ORTNAMSFORSKNING
Szerkesztő: SVANTE STRANDBERG
Textgruppen i Uppsala AB, Uppsala. 208 lap

1. A svéd névtani folyóirat 98. számában 9 tanulmány, 4 rövidebb írás és 25 recenzió kapott helyet, elsősorban skandináv vonatkozású kutatások alapján.

2. A többségében helynevekkel foglalkozó tanulmányok sorát B. AMBROSIANI írása nyitja, melyben Közép-Svédország vaskorból eredeztethető, *-tuna* névelemet tartalmazó helységneveit elemzi (5–19). L.-E. EDLUND a *valv* (’íves/boltozatot formázó dolog’) köznévek és változatainak jelentését vizsgálja nyelvtörténeti, dialektológiai és névtani szempontok alapján skandináviai helynevekben. Megállapítása szerint a szó egyaránt szolgálhatott egy dolog konvex vagy konkáv voltának kifejezésére; ezt támasztja alá, hogy a helynevekben ’hegy’ és ’völgy’ jelentésben egyaránt előfordul (21–37). M. G. LARSSON egy vaskori temető hovatartozásáról eddig elfogadott felfogást megkérdőjelező újabb régészeti elmélet helyességének lehetőségét igyekszik feltárni a környező helynevek vizsgálatával (39–44). E tematikához kapcsolódva a helynévkutatás és az archeológia együttműködésének lehetőségeit mutatja be B. GRÄSLUND elemzése. Megállapítása szerint a különböző ’föld, -terület’ jelentésű köznevek a helynevekben ’lakóhely, tanya’, illetve többes számban már akár ’falu’ jelentésben szerepelhettek a vaskorban (45–63). A. ERICSSON, G. FRANZÉN és J. P. STRID írása a vaskori településszerkezetről folyó vitához szól hozzá névtani és településtörténeti érvek alapján. Az egyik álláspont szerint az említett időszakra inkább az önálló tanyák hálózata volt jellemző; a másik, GRÄSLUND által a fentebb bemutatott cikkben is képviselt, a szerzőhármas által több ponton vitatott vélemény szerint viszont a falvak már a korai vaskorban megjelenhettek Észak-Európában (65–92). B. HELLELAND a nyugat-norvégiai *Røvil* helynév történetét tekinti át (93–100). A név eredetileg a ma *Røvilseggi*-nek nevezett közeli hegygerincet jelölhette.